„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Саду.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«
За Угарску: Србију Босну и Херцеговину
друге стране иностранство
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·— „
на четврт „ К 8·50 11·50 „

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 30.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 240. У Новом Саду, у петак 12. (25.) новембра 1910. Година XXVI.

Сиромах Томашић!

Ретко да је који политичар на видну месту дошао у тако *крив положај*, као садашњи бан др. Никола плем. *Томашић*. Па Никола плем. Томашић не спада у ред оних политичара, којима би се могло приговорити: незнање, ограниченост, зла воља, па оскудица у патријотизму. Све је баш *противно* од тога у Николе плем. Томашића. У њега је и знања и духовитости и добре воље, па и највећег хрватског патријотизма. Па ипак неуспех, ипак *крив положај* у највећој мери! Не би ли се морао ту из груди свакога родољубивога Хрвата и Србина и нехотице појавити уздисај са изреком: сиромах Томашић!

Кад је Никола плем. Томашић постао баном, ми смо изјавили бојазан, да ће проћи као покојни Иван *Мажуранић*. Али Томашић је *горе* прошао, него Мажуранић, и нама се чини, да у *одгоди* хрватскога сабора, што се прекјуче догодила, нема у том коректуре. Мажуранић у оно, што му је бискуп *Штросмајер* предсказивао, *није* веровао. И Мажуранић као хрватски патријота акомодирао се, повијао се и превијао се, да угоди власницима у Бечу и у Будимпешти, али напослетку, као хрватски патријота, морао је одступити. Има извесних граница, које хрватски патријота и према власницима у Бечу и у Будимпешти не сме прекорачити.

И за време Мажуранићева бановања имао је однošај према Србима извесна значаја. Писац ових редака свагда ће тврдити, да Иван Мажуранић није никад био непријатељ Срба, иако је *после* изгледало, да је „народни“ бан био тај непријатељ, пошто су под његовим банством Срби били гоњени. Једва се даје замислити, да би песник класичнога спева: „*Смрт Смајил-аге Ченгића*“, па онај хрватски канцелар у Бечу, који је најсавесније бдио над тим, да код те највише хрватске области Срби не буду прекраћени у равноправности погледом на број чиновника, онај хрватски канцелар у Бечу, под киме се *ћирилицом* уредовало у дворској хрватској канцеларији у стварима српске црквене автономије, те је Његово Величанство рескрипте на српскога патријарха у Карловцима *потписивало ћирилицом*, — да би тај Иван Мажуранић могао бити непријатељ Срба. Али су несретне прилике собом тако довеле, да је Иван Мажуранић за време свога бановања изгледао као непријатељ Срба.

Бан др. Никола плем. Томашић у погледу однošаја према Србима није затајао своје осећаје. Он се у свом говору у Осеку најотвореније, најродољубивије изјавио о однošају према Србима. Он је то жељено *народно јединство као начело најсвечаније изјавио*, *те јавно признао*, да је он најодушевљенији привржeник тога народнога јединства.

Но шта је ипак следовало тој свечаној изјави? Он *није* приступио хрватско-српској коалицији, која је поборница тога народнога јединства. Он је према инспирацији из Беча и Будимпеште потражио неку *гувернаментално* странку, баш против хрватско-српске коалиције. Он је истина после избора напустио Араницкога, који је отишао у пензију, али Срби „велеиздајници“ *нису* добили потпуну сатисфакцију. Према онима, који су *потпуно невино* страдали, суд није изрекао да се *поступак коначно обуставља с тога, што не би било кажњива чина, већ је краљ аболирао парницу*, а то ће рећи, да су „велеиздајници“ добили неку врсту *амнестије*, као да је у њих било извесне кривице.

Ово није могло, није требало бити понашање патријотскога бана према Србима.

Но како је прошао бан Томашић при својем *акомодирању* жељама власника у Бечу и у Будимпешти?

Кад је оно бан Томашић обећао хрватско-српској коалицији, да ће железничка прагматика бити »*повучена*«, ми смо се чудили, да је Томашић могао онако на лако ово обећати. Ми познајемо мађарске државнике, познајемо мађарски шовинизам, од кога ни најмудрији мађарски државници нису слободни. Ствари мађарскога језика и државнога јединства, то је оно noli me tangere. Чим се још добро није ни прочуло, да се намерава променити железничка прагматика, подигоше све мађарске новине unisono урнебесну галаму, да то *не може, да то не сме бити*. Дошло је и до познате интерпелације посланика *Барте*. Гроф *Куен Хедервари* као угарски министар-председник а уједно и као хрватски министар *одговорио је тако*, али како? Гроф Куен-Хедервари био је многогодишњи бан, он зна потпуно у свима појединостима струју у Хрватској. Зна и то, да је железничка прагматика једна очита и безочна *повреда* нагодбе од године 1868., повреда санкционованога хрватскога I. законскога чланка, а угарскога XXX. чланка од године 1868., па какав је одговор, дао гроф Куен-Хедервари посланику Барти? Тај одговор је без сваке сумње један изванредно вешт парламентарни говор, он је најфиније дипломатско извијање, то је говор, који би се могао назвати изреком немачком: Eiertanz. Али ипак *није оно, што је требало бити, није обрана Томашића*, није обрана основаног, правнога хрватскога становишта, није побијање онога надутога, арогантнога, безразложнога, незаконитога, становишта посланика Барте. Ми лако појмимо, да гроф Куен-Хедервари као угарски министар-председник мора у односу Угарске према Хрватској заузети угарско становиште. *То му нико не спори*. Где томе има законита основа, па где би могло бити и неке сумње у тумачењу закона. Али онде, где за угарско становиште нема никакве законите основе, где је закон *сасвим јасан* и где не може бити места разну тумачењу, ту не може бити говора о какву посебну угарском становишту. Гроф Куен Хедервари, не само као хрватски министар, него и као угарски министар-председник, *није смео допустити*, да се посланик *Барта размеће у погледу Хрватске државним* **јединством**, кад је у нагодби сасвим *прецизно* означен однос Хрватске према Угарској као однос државне *заједнице*. Гроф Куен-Хедервари није смео допустити, да посланик Барта говори о *правима* мађарскога језика у Хрватској, кад је нагодба од године 1868. створена баш *као заштита против мађарског језика у Хрватској*. Гроф Куен-Хедервари зна врло добро, шта је било у Хрватској године 1883. због грбова, а железничка прагматика је још нешто горе, јер ту је *потпуно уредовање мађарским* језиком на хрватском земљишту, *а то нагодба од године 1868. сасвим искључује*. Мисли ли гроф Куен-Хедервари, да се Хрватска може и сме задовољити, да се железничка прагматика само у неким ситним одредбама поправи, а да се потпуно *„не повуче“* у погледу њене законске крепости за Хрватску? Ми опет велимо: Ено године 1883.! Sapienti sat! Хрватска нити може, нити сме попустити у питању железничке прагматике.

Прекјуче је отворен хрватски сабор и одмах је и одгођен. У краљевском се рескрипту потпуно *огледа* говор грофа Куена-Хедерварија: опет и опет *Eiertanz!*

Краљевски рескрипт, који је прекјуче прочитан, па и одгода сабора, *не ће унапредити* Томашићеву жељу, да створи себи *гувернаментално* странку мимо хрватско-српску коалицију. *Или — Или*! Или Томашић мора у свима консеквенцијама *бити оно*, што и хрватско-српска коалиција, или мора правити фронт *против* ње.

Гроф Куен-Хедервари је у свом препреденом говору у угарском сабору рекао, да је већина на хрватском сабору оних, који заступају везу са Угарском, установљену у нагодби од године 1868. А који су то? То су *чланови хрватско српске коалиције*. Па није ли то највећа *аномалија*, да баш против хрватско-српске коалиције грме власници у Бечу и у Будимпешти.

При том *најгоре* пролази Никола плем. Томашић. Данас против Томашића подигли су читаву хајку Мађари, а нападају га жестоко и Хрвати и Срби. *Сиромах Томашић*!

Кад се у честитој хрватској старој племениташкој породици Томашића родио мали „Микулаш“, у тој скромној породици нико није могао помишљати, да ће тај Микулаш постати хрватски министар и хрватски бан. Томашић је постигао највеће хрватско достојанство, али баш као хрватском бану су му *загорчани* дани. На бану Томашићу се обистињавају она два Шилерова стиха:

Ihm ruhen noch im Zeitenschosse
Die *schwarzen* und die heitern Lose.

П—Д.

Значај митрополијске учитељске скупштине.

Опћа скупштина наших народних учитеља — ради нове школске уредбе ових дана у Новом Саду одржана — била је у пуном смислу речи импозантна, и по спољашњем изгледу свом и по унутрашњој вредности својој. Још овакве учитељске скупштине није било у српској митрополији карловачкој. Но можемо и у опште то рећи, да је давно, врло давно било оваква лепог збора српскога. Ко је ушао у велику дворану Речејијеву, па погледао дуж целе скупштине ове, морало му је срце од радости заиграти. Од позорнице па до великих врата улазнице — све је то било начичкано самим учитељима и учитељицама. Свуда видиш озбиљна и од одушевљења зажарена лица. Сви су дошли **да се озбиљно посаветују о школи, о просвети српској**. Већ та спољашња појава чинила је најбољи утисак на сваког честитог Србина. Хвали ти, Господе, — кликнула је у мени душа, — да после толико времена, *после толиких оргија радикалске обести могу да видим нешто лепо и племенито*, што неокаљано извире из живота српскога ми рода.

Просвета српска, школа српска, напредак српски. Зар може бити племенитијег задатка за српску интелигенцију?

А ови су се за то искупили. Можемо слободно рећи, да је **цео народ** у овим крајевима упр'о своје погледе на овај скуп. Сви српски листови поклонили су највећу пажњу овом раду нашег учитељства, као никад до сад. *На скупштини је пулзирао живот свом снагом јаког српског темперамента*. Да је дошао Немац или Француз, па да је слушао *стручна разлагања наших учитеља*, зачудио би се, да тако мален народ може да избаци на површину толико стручних и озбиљних људи. У првом реду истакли су се наша два призната педагога. А то је нови школски референат г. Љубомир *Лотић* и новосадски учитељ г. Ђока *Михајловић*, који имају велике заслуге и око скупштине и у скупштини. Г. Михајловић као известилац држао је на скупштини врло леп и језгровит говор, који се могао разазнати у најдаљим угловима дворане. И ако је говор дуго трајао, ипак је тако био интересантан, да је праћен с највећом пажњом све до краја. Једном речи, морамо признати и с радошћу забележити, да се *ова скупштина, да се наше учитељство показало на висини свога задатка*.

Оно је било задахнуто овом великом мисијом, коју оно има у српском народу, у српској школи, да врши уопште, а особито сада *у овом тешком времену пустог и безграничном шовинизму*, који немилосрдно иде да прегази и најскромније услове нашег индивидуалног народног бића. Нестручњак **не може себи ни представити, са каквим тешкоћама има да се бори српски учитељ у овом времену**, ако ће потпуно да одговара и својој дужности према државном закону, и дужности према

нужном наставном напретку школске деце! Ту се изискује **трострука физична и морална снага**. Наши учитељи постали су на пољу своје струке **заточници наше народне индивидуалнооти**, и само *одроди* и *измеђари* могу им стављати још и препоне при тешком бремену том.

Права народна треба чувати, али *шта ће нам права народна, ако не стане самог народа?* Остаће права, а нема ко да их врши! У првом реду мора се чувати **опстанак** тога народа. А на томе морамо сви радити, а у првом реду учитељи. Јер сваки народ јача и диже се знањем и просветом, те може сваком насртају одолети.

Течај скупштине донећемо по аутентичним белешкама, јер желимо, да наша публика буде о томе свестрано обавештена. Нека сваки прочита и размисли о том, јер се то не тиче само учитеља, него целог нашег народа. Како школу удесимо, онакав ће нам бити подмладак, онакав будући нараштај српски.

За сада ћемо напоменути само главне моменте саветовања и рада скупштинског. Предмет саветовања био је нацрт пододбора Школског Савета за нову **школску уредбу**. Претконференција учитеља учинила је знатне промене у том нацрту, које су се односиле на проширење учествовања и утицаја нестручних сталежа на избор, рад и дисциплину учитеља; а скупштина је тај утецај према нацрту Школског Савета још више проширила.

Из тога се види, да *вика и ларма* »*Заставина*«, како се »одузимају стечена народна права« — **нема никаква основа**. Саветовање и гласање било је у том погледу сасвим слободно и примљено је све онако, како је већина хтела.

Кад „Застава“ резонира о стеченим народним правима, онда она не зна, шта говори. **О стеченим правима може се говорити само према државној власти**, а не према унутарњој автономији, јер сав склоп автономије, т. ј. црквено-школске самоуправе сачињава једнину према световној државној власти. А у том склопу могу се чинити и промене надлежним законитим путем према потреби, кад год се хоће, а никоме се зато не одузимају стечена права.

Нису само ратари народ. Сви смо ми народ, са учитељима и поповима заједно. Ми нисмо стручњаци и остављамо стручњацима, да та питања реше. Али ако је целисходно, да се учитељи више подложе упливу горњих автономних власти, него општинских, може се и то учинити, јер и те власти не намешта држава, него **народ** слободним избором.

У осталом народно-црквени сабор има у томе последњу реч. Он ће узети све нацрте у претрес, па донети уредбу, која ће ићи на потврду краљу.

»Застави«, кад је недељама о томе писала, није стало до народног права, него је **хтела да раздражи масу против учитеља**, па да те интелигентне људе направи оруђем демагошке масе, преко које би гњавила учитеље и себи подложила.

Кад је „Застава“ видела, да неможе ни опструкцијом својих присталица, ни претњом, ни подметањем да омете учитељски рад, она се бацила на грдње. Сравнила је учитељство са *„пијаном руљом“* овим речма:

„Ова је скупштина и по форми и по раду њеном грдна срамота по српско учитељство. Скупштина је изгледала, као да је у њу упала пијана руља.“...

Но „Застава“ се већ сутра-дан *поплашила*, па почела да се измотава, како она није „тако“, него „онако“ мислила. Али ко цело прочита, види, шта је мислила. Кад се каже: *„да је скупштина и по форми и по раду једна грдна срамота“*, онда је већ само то доста, и не треба веће увреде. А кад се одмах после тога дода, *„да је изгледала, као да је у њу упала пијана руља,“* онда се то само на скупштину може односити и онда је то **увреда** тако *потенцирана*, да се скупштина неизоставно морала против тога оградити. Јер то није више критика, то је инвулт, који се може и *криминалним* путем прогонити. А оградила се скупштина на предлог Миливоја (не Михаила) Бугарског, учитеља в.-бечкеречког, овом једнодушном резолуцијом:

„Митрополијска учитељска скупштина, сазвана за дан 5. (18.) и 6. (19.) новембра 1910. године, ограђује се против писања и недостојних нападаја „Заставиних“ у 244. броју њену против ове скупштине и њених чланова. Одбија од себе инсинуацију, да се учитељство на тој скупштини понашало као пијана руља, и овлашћује председништво, да ову ограду у име скупштине у све српске листове уврстити даде.“

Никад се радикална странка не би тако разграна́ла, да није било српских *учитеља*. Никад њен вођа не би дошао до таква угледа, да га *учитељи* нису подигли на својим штитовима. Али ова митрополијска скупштина искупљеног свесног српског учитељства лупила је и радикалство и њеног вођу о ледину тако, да више никад главе дићи не ће. **Мир пепелу његову!**

Значај ове скупштине двојак је: Он лежи у свесном, зрелом и озбиљном расуђењу с једне, и у самосталном и сложном држању с друге стране.

Наше учитељство пошло је новим, самосталним, независним путем, и ми га на том путу искрено поздрављамо, јер држимо, да ће народу своме, школи и просвети српској под тим барјаком највише користити.

Др. С—М.

Толстојев погреб.

— Тужни повратак у Јасну Пољану. —

Човечанство је изгубило у Толстоју једну феноменалну појаву, једну сјајну звезду, а добило је једно место за хаџилук више. Глуха (како Руси кажу) железничка станица на уралско-рјазанској прузи, *Астапово*, тамо у сред бескрајних руских степâ, постала је преко ноћ чувена у целом просвећеном свету, јер је у њој завршио своје патње и живот један од највећих људи, од како је света и века.

И сад се је Толстој мртав вратио у своју Јасну Пољану! Тамо на оном брежуљку, где се је он као дете играо са својим друговима, синовима заборављених руских мужика, тамо је старац зажелео, да га сахране.

О стављању Толстојева тела на одар и о преносу ово су најновије вести:

Хаџилук у Астапово.

У целој Русији отпочела је права сеоба народа к мртвом телу Толстојеву. Из свих крајева царевине иду засебни возови у Астапово, да оданде отпрате Толстоја на последњи пут му.

У Москви су за кратко време узели 10.000 железничких карата. На дан погреба највећи део школа и недржавна звања биће затворени. 8. (21.) о. м. московски губернатор је директно наредио, да у приватним позориштима држе представе, али управитељи нису се обзирали на то и нису држали представе. Овакова »непокорност« беспримерна је у Русији; из тога изводе, да у народу ври. Због тога су московске власти забраниле, да засебни воз са Толстојевим телом додирне Москву. Јако заобилазним путем мораће Толстојево тело пренети из Астапова у Јасну Пољану.

Бирократска суровост.

Велика руска народна жалост за Толстојем управо је престравила службену Русију. У Астапово су послали жандармерију, да учини краја „револуцијонарном жаљењу“, и 8. (21.) о. м. су жандарми почели терати народ од одра Толстојева.

На одру.

Из Астапова јављају 9. (22.) о. м.:

Мртвачка соба је претворена у капелу. На кревету лежи Толстој у свом мужичком сукненом оделу, прозори и врата су широм отворени. С поља допиру у собу тужне посмртне песме, а у собу непрестано куља прост народ, који је Толстоју тако мио и драг био. Долазе мужици с јеловим гранчицама у руци, клекну пред мртвим заштитником својим, плачу, још једном погледају му благо лице, опраштају се с мртвим телом великога Толстоја и брзо одлазе, јер још хиљаде и хиљаде долазе за њима.

Толстојевица, грофица Софија Андрејевна, седи на крај кревета, не скида очију с мртваца, глади му хладно чело и тихо плаче. Час-пô па завапи:

— Шта ће бити с нама! Не могу живети без њега!

Попови се не моле Богу за Толстоја.

На Аранђелов-дан била је у астаповачкој црквици литургија. У цркву се слегао силан народ. После службе поп оде и није хтео да одржи помен (панихиду) Толстоју. Онда народ изиђе из цркве и под ведрим небом, на цичи-зими трипут отпоја »вјечнаја памјат« Толстоју.

Оно што за мртвог Толстоја неће да учине православни руски попови, учинили су лутерански пастори, мухамеданске муле и чивутски рабинери, који су одржали помен великом пропагатору хришћанске љубави међу људима.

Демонстрације.

Из Петрогада јављају 9. (22.) о. м.:

Данас после подне се пред Казанским сабором и на Невском Проспекту искупило много мушких и женских универзитетлија. Полиција их је растерала. Један део демонстраната појао је посмртне песме.

На свеучилишту беше врло бурна ђачка скупштина, после које је до 1000 ђака у сред огромне масе света уз појање »вјечнаја памјат« отишло пред зграду св. Синода. На Николајевском мосту сретне их ректор универзитета Грим, који им рече:

— Данас имамо велики тужни дан. Не заборавите то и не реметите свечану тишину демонстрацијама! Разиђите се!

Али ђаци стадоше викати. Одједном жандармерија и полиција јурише на ђаке и настаде крвава туча, у којој су многи рањени.

У Одеси беше такође великих демонстрација. Два батаљона војске морадоше растеривати демонстранте.

Од станице музеј.

Станица, у којој је Толстој умро, биће претворена у музеј; на зграду је метнута плоча са ознаком дана смрти Толстојеве.

Све народу!

У својој опоруци гроф Толстој је наредио, да сва његова дела буду народна својина рускога народа. Велику своту оставио је Толстој и руској секти духоборцима, који су се од гоњења руских власти склонили у Канаду (у Сев. Америку).

ЛИСТАК.

† Толстој.

1828 † 1910.

Лав Николајевић Толстој родио се 28. августа 1828. године у Јасној Пољани, у тулској губернији. Отац му је био гроф Никола Илић Толстој, потпуковник, који је учествовао у ратовима од 1812. и 1813. године, а затим се оженио богатом кнегињом Маријом Волконьском, која му је поред осталог великог мираза донела и спахилук Јасну Пољану. Лав, који је био најмлађи син, није ни запамтио своју матер, која је умрла, кад му је било тек година и по дана. Године 1836. Лаву је умро и отац, те је он остао у Јасној Пољани са братом Димитријем и сестром Маријом под надзором своје тетке Тађане Ергољске, која је такође убрзо умрла, и тада су деца отишла другој тетци Пелагији Јушковој, очевој сестри, у Казан.

Године 1843. уписао се Лав у филолошки факултет казанског универзитета. У то време он је врло слабо ценио науку; нарочито се подсмевао највећим песницима и њиховим стиховима, говорећи за њих, да су само окови људских мисли. Историју је сматрао као збирку гатака и лудих ситница. За универзитет је говорио, да је то установа без смера, која човеку не доноси никакве користи у животу. Разумљиво је, да је са оваких погледа на школу морао бити врло немарљив и неуредан ђак, и на универзитету је за три године променио три факултета, не свршивши ни један. Тада се вратио поново у Јасну Пољану с намером, да помаже мужицима, колико може, и да свој спахилук уреди према својим младићским идеалима. Али кад то није могао постићи, он 1847. године оде у Петроград, где се упише на права. Ту је остао годину дана, положио испите, па се опет вратио у Јасну Пољану, која му је припадала у наслеђе. Ту је собом довео једног музичара у намери, да учи музику те он, његов брат Сергије и тај музичар, које у Јасној Пољани које у Москви, провели су пуне две године само у коцкању, пијанчењу и беспосличању.

У пролеће 1851. године, пошто је изгубио једну велику суму на картама, Лав је отишао у Село Пјотпорск, где је седео у једној сељачкој кући до јесени, када је поисплаћивао све дугове у Москви и ступио као јункер у један пук лаке артилерије. У то доба долазе његови први радови: »Детињство«, »Дечаштво«, у којима описује начин свога васпитања у кући и своје учитеље Немца и Француза; затим »Јутро једног спахије«, у коме описује свој покушај да просвети своје мужике.

Године 1853. Толстој је постао официр. Убрзо је затим планув рат на Криму и Толстој по својој молби био је одређен у одељење војске под Горчаковом, које је било у близини Калафата на Дунаву. У бој код Отленца Толстој је био рањен. Затим је учествовао у опсади Силистрије, а кад је руска војска одатле сузбијена, отишао је у Севастопољ. У том времену написао је и приповетку »Севастопољ у децембру.« Та се ствар тако јако допала цару Николи I., да је наредио, да Толстој одмах буде уклоњен са опасног места, да не би погинуо. У мају 1855. Толстоја су послали у Белбен, где је постао командир једне брдске батерије. Ту је он уграбио, да напише »Севастопољ у мају« и приповетку из својих кавкаских успомена »Горосечу«. На дан одсудне севастопољске битке Толстој је као курир био послат у Петроград. Тада је у Петрограду написао »Севастопољ у августу« и убрзо изашао из војске.

У Петрограду је Толстој одсео код Тургењева, који га је дочекао пријатељски. После ратних тегоба Петроград је Лаву изгледао прави чаробни град и он је ту ноћи проводио у пировању и коцкању уз игру и песму лепих Циганчица, како је то онда било у моди. Поред свега тога, он је за годину и по дана, колико се бавио у Петрограду, написао приповетке: „Мећава“, „Два хусара“, „Маркерови записи“ и „Алберт“.

Почетком 1857. Толстој је отишао у Париз, где се задржао неколико недеља. У априлу и мају те године путовао је по Италији, у јуну по Швајцарској. На крају лета вратио се Толстој у Јасну Пољану, ту се бавио врло мало, и у октобру се настанио у Москви са братом Николом и сестром Маријом. Али се ни ту није дуго задржао, него опет оде у Париз, па у Дижон, и пред Божић се врати у Москву. Тамо је доста мирно провео две године, а кад му турбекулозни брат Никола оде на лечење у Соден, и њему се досади самоћа у Москви, одлучи се тада Лав, да се крене на велики пут по Европи.

1. јула 1860. год. Толстој се кренуо на тај пут. Прво је дошао у Берлин, где је походио предавања неких професора филозофије на универзитету. Из Берлина је отишао у Дрезден, па у Кисинген. Ту му је дошао болесни брат Никола са сестром Маријом, и сви троје отишли су у Ницу, где је после неколико недеља Никола умро. Од тада се Лав дао на путовање и обишао је целу Италију, па Париз и Лондон, Брисл (где се упознао са Прудоном), Вајмар, Готу, Ајзенах и Јену, где је проучавао дечја забавишта.

Са овог пута Лав се вратио у Јасну Пољану и одмах другог дана по доласку тражио је од власти одобрење, да отвори народну школу. Власт му је одобрила захтев и он је онда продужио отварање школа и по околини и убрзо је отворио дванаест школа. У то време покренуо је Лав и педагошки лист »Јасна Пољана«, у

Повратак у Јасну Пољану.

Из Засјеке јављају 9. (22.) о. м.:

Засебан воз донео је данас смртне остатке Толстојеве овамо. Силан народ је дочекао воз и с великом тугом гологлав опколео одар. Из станичне зграде до Јасне Пољане су сандук на раменима носили сељаци из околине, који су свом душом били одани Толстоју. Те сељаке су од времена на време измењивали покојникови синови. Спровод су пратиле хиљаде и хиљаде људи, који су у гробној тишини пратили сандук.

Пред спроводом носила су два свечано обучена сељака беле траке с овим натписом:

„Лаве Николајевићу! Осиротели сељаци увек ће се сећати твоје доброте!"

Иза тих сељака ишла су два ђачка певачка збора, појући посмртне песме. За њима стотине венаца на четворо кола.

У Јасној Пољани су нове масе света чекале великог самртника. Сандук су једва пренели кроз свет, јер свако је хтео да га се дотакне. Кад су сандук сместили у дворцу, отпочело је бескрајно праштање с мртвим Толстојем. Прво су се опростили с њим јасно-пољански сељаци.

У $^1/_2$3 с. после подне Тостојеви синови, сељаци и ђаци дигоше сандук на рамена и изнесу га на двориште Свет око дворца клече и »вјечнаја памјат« се тужно извијаше из хиљаде и хиљаде грла. За тим сви одоше до раке, коју су сељаци ископали, а коју окружује 9 храстова. Ред беше примеран. У 3 с. дођоше раци. За време целог чина сахране народ је на коленима појао погребне песме. Многи и многи су плакали. Кроз по сахата свеж гроб великога Руса покриваше маса венаца. Нико није држао говор. Само је неки непознати човек узвикнуо:

— Велики Лав је умро. Живео његов дух! Нека се остваре његове идеје, које је задахњивао хришћански дух и љубав!

У $^1/_2$5 с. после подне погреб је свршен. Велики Толстој почива у недрима велике земље руске, а дух ће му и наука његова и даље живети. А од Двине па до далеких обала Тихог Океана шапћу данас усне милијонâ напаћених руских сељака:

— Вѣчная твоја память, рабе Божій Левъ Николаевичъ!

НОВИ САД, 11. новембра 1910.

— **Одричу се „велеиздајничке" парнице.** Познато је како се бивши бан Раух већ тужио на пртљагу, коју су му дали. Једнако се брани бивши подбан Црнковић. Бивши „министар правде" Араницки је сваком доказивао, да он нема ништа с процесом. Акурти се већ пре тужио, да је онаком вођењу парнице крив Тарабокија. А Тарабокија је опет свуда говорио, да је свему крива Акуртијева оптужница. На послетку ће остати да је за све одговоран подворник судбеног стола, који се због угледа грофа Ерентала не ће смети — одрицати!

— **Ц. и кр. капетан Цвиташ и шпијон Васић.** Дотеран до дувара дао је капетан Цвиташ у »Србобрану« у смислу §. 16. зак. о штампи изјаву, у којој се брани, да је с Васићем »стално ручао, вечерао, шетао или ишао у позориште« и на концу додаје:

„Што сам пако ја са наводним новинаром Васићем говорио и за њега одредио, уследило је дозволом и одредбом мојег предпостављеног заповедништва".

На здравље! Сад се тек може увидети, зашто је Ерентал остао Масарику дужан одговор.

— **Из седнице хрватског сабора.** Као што смо јавили, хрватски је сабор краљевским рескриптом отворен и одмах одгођен. У рескрипту се истиче, да ће сабор пре свега имати да изабере делегацију за заједнички сабор у Будимпешти; неспоразумци и несугласице око тумачења и схваћања неких установа хрватско-угарске нагодбе биће предметом већања регниколарних депутација. Одмах после тога, дакле после истицања регниколарних депутација спомиње се решење питања о жељезничкој прагматици, које ће се „праведним начином уредити". После овога истичу се ове законске основе и реформе: проширење општинске автономије, уређење јефтиног кредита, закон о лову, реформа о доприносу за издржавање цеста, уређење одсељивања, организирање управног судовања, уређење учитељских плата, реформе адвокатског и бележничког реда, затим кривичког закона и грађанског поступника. На концу се изјављује, да се сабор одгађа до даље одлуке, не би ли се омогућио покушај састава гувернаменталне странке.

Политички преглед.

— **Одступ грофа Форгача?** Званични »Угарски Кресп. Биро« доноси из Београда ову депешу: Откад је професор Масарик изнео позната своја открића о постанку Фридјунгових докумената, постао је неодржив положај грофа Јаноша Форгача, и то не само у политичком, него и друштвеном погледу, јер га **бојкотују** сви друштвени кругови. Овде држе сталним, да ће већ у најкраће време бити опозван. Политички кругови мисле, да ће Форгач отићи из Београда скоро након најављеног умировљења српског посланика у Бечу Ђоке Симића.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 11. новембра 1910.

☛ Срби! Кад сада, на зиму, буде **попис становништва** у Угарској, сваки с поносом кажи, да си **Србин**.

А онде, где у пописном табаку има рубрика **„матерњи језик"**, *мастилом* запиши реч: **„српски"**. Ако не знаш писати, замоли пријатеља или комшију, нека ти то запише.

— **Колера у Новом Саду.** Таман смо после једног случаја колере у Новом Саду мислили, да нас је коначно мимоишла ова немила гошћа, а ових дана се у кући удове госпође Маркушке један укућанин разболи и умре од колере. Кућа је одмах затворена, пред капију постављен стражар и из куће нико не сме напоље. Жена оног умрлога човека такође је оболела од колере и пренесена је у ововарошку болницу.

— **Аполо-бијоскоп у Новом Саду.** Данашњи програм: Слике из Црне Горе. Судбина (драма); Тајанствен догађај (шала); Сипа (поучно); Изгубљена партија (драма); Ромео са села (шала); Цена среће (драма); Паја негује болеснике (шала). — Сутра нов програм.

— **Српски напредак у Панчеву.** Из Панчева, из те дичне »Српске Шпарте«, добијамо извештај један, који нас је веома обрадовао.

Ово је дана наиме састављена листа вирилиста за годину, што иде, т. ј. 1911., па по њој од *34* вирилисте имају Срби **23**, док Несрби имају само *11*. (Осим тога су од заменика такође тројица Срби).

Од 34 бирана представника **половина** су (17) **Срби**, а половина (17) Несрби.

Према томе у варошкоме представништву вароши Панчева **имају Срби од 68 представника свега 40**, а Несрби само 28, дакле Срби имају већину (од 12 гласова).

Ако се узму у рачун и чиновници, од којих је само $^1/_3$ Срба (5), а пуне $^2/_3$ Несрба (10), онда још увек има **45 Срба спрам 38 Несрба**, дакле су Срби — при свем неповољном сразмеру код чиновника — ипак са пуних 7 гласова у **апсолутној** већини.

То је таква чињеница, којој се мора зарадовати свако поштено српско срце. И у другим неким варошима би могли Срби овако стајати, као што стоје Срби у Панчеву, којима кличемо: Живели! Угледали се на вас Срби и другде!

— **Болест дра Лазе Костића.** Како сомборска »Слога« јавља, оболели песник налази се на лечењу у бечкој санаторији у Котецу. Он се дао прегледати од чувеног бечког професора дра Најсера. Са радошћу можемо јавити, да песник није оболео од запаљења плућа а и да му је за ово неколико дана, од како се лечи у санаторији, стара болест на боље пошла.

— **Срби и Српкиње!** Сви без разлике треба да наше потребе *само код Срба трговаца и занатлија подмирујемо, — то нам је дужност*, јер ако ми једно друго не ћемо помоћи, иноверци нас за цело не ће помоћи.

Новости са стране.

— **Романтична женидба.** У Паризу се говори, да ће протерани португалски краљ Мануел скорим узети за жену варијетску певачицу Габи Делијеву (Deslys), у коју је смртно зацопан. Краљица Амалија очајава због тога, али Мануел не попушта. Као вели: сад није краљ, па може пустити срцу на вољу.

Питање је само, је ли овај глас истинит.

— **Страшна поплава.** Услед великих киша је у провинцији Кванг-Нгај (у Анаму) настала ужасна поплава, која је уништила више од 1000 људи.

НОВИЈЕ.

Лондон, 10. новембра. Софрацеткиње су синоћ полупале проворе министрима Грају, Черчилу, Харкуру и Бернсу. Ухапшено их је 156.

Мехико, 10. новембра. Револуцијонари су решили, да поубијају воће чиновнике. Борба у Чилами траје. У Каборгу су револуцијонари напали гарнизон, али их из вароши растераше. У Тереу су се радници придружили револуцијонарима. Официри нису сигурни од војника, јер велики део ових састоји се из зликоваца, који су у место у тавницу стрпани у војску. Број убијених велик је.

Будимпешта, 10. новембра. Јуче су Јуштовци одржали конференцију, којој беше циљ, да се странчка организација Јуштоваца у Угарској опет предузме и да се присталице уписују на темељу начела и најновијег програма (опште једнако тајно право гласања). Но неколи (на пр. Ђерфи) противни су, да се и тајно гласа; веле, доста је, да право гласа буде опште и једнако.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »Браника«.

Хватање Румуније.

Беч, 11. новембра. Министар иностраних дела гроф *Ерентал* конферисао је јуче с румунским министром иностраних дела *Ђуваром* у погледу положаја Румуније према »летећим питањима« и према Балкану.

Српски краљ у Риму.

Рим, 11. новембра. Српски краљ *Петар*, кад дође овамо у походе италијанском двору, посетиће и *папу*. Тиме Квиринал хоће и спољашње да покаже, да је обновио односе с Ватиканом.

Трговина и промет.

Новосадска пијаца.

11. новембра 1910.

Пшеница нова	К	10·80 —·—
Пшеница стара	„	10·20 —·—
Зоб	„	8·— —·—
Јечам	„	6·20 —·—
Кукуруз стари	„	6·20 —·—
Нови кукуруз у клипу.	„	4·50
Нови кукуруз окрњен	„	3·60
Лањик	„	8·29
Мувар	„	7·—
Пасуљ	„	10·—

Све од 50 кила.

Марва, свињи и живина.

Волови по кили	К	60—64
Свињи тешки по кили	1 К	00—·20
средњи „ „	1 „	00—·14
„ лаки „	1 „	00—06
„ мршави пар 200—300	„	
Теоци по кили	1 „	16—24
Јагњци по кили	„	———
Овци по пару 40—48	„	
Кљукане гуске по кили	1 „	—20
Јаја 5 комада	„	—40

Србине,

не испуштај земљу из шака,

јер је свака груда, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмеран народни губитак сигурна и неизбежива народна пропаст, највеће српско народно издајство!

„БРАНИК" оглашује огласе по најумеренијој цени.

коме су штампани школски извештаји, педагошке расправе и приповетке за децу.

Лето 1862. год. провео је Лав у Самари, лечећи се кумисом, јер му је изгледало, да је добио туберкулозу. Пролазећи кроз Москву, Лав је остао, да се погоди са издавачем око штампања његових »Козака« и те вечери озбиљни педагог из Јасне Пољане није могао одолети својој младићској страсти, седне за карташки сто и изгуби сав хонорар, добијен за »Козаке« — хиљаду рубаља.

Кад се вратио из Самаре, Лав се оженио ћерком дра Берса Софијом Андрејевном, врло лепом девојком. Лав се венчао 23. септембра 1862. год. и у Москви је остао до почетка 1863. год., када се са женом вратио у Јасну Пољану.

У то време Лав је већ стекао био неко име у књижевности и од то доба остао је стално у Јасној Пољани, где се занимао поред књижевности још и својим школама. Године 1864. Лав је почео писати своју велику епопеју »Рат и мир«, коју је довршио 1869. године. Одмах за тим написао је и други свој велики роман »Ана Карењина«, која је почела излазити у подлиску „Руског Вјесника".

Од тада је Лав почео проучавати религију и 1883. год. изашла је његова књига „Моја вера", у којој вели, како дотле није ни мало схватао овај живот и како му је због тога било страшно у души; али кад је наједанпут чуо речи Христове, њему се више не чини да су живот и смрт неко зло; место очајања њега је обузела радост и срећа, коју не може ни смрт да уништи.

Тако је настао нов, миран и срећан живот Толстојев.

Почетком деведесетих година играо је Толстој значајну улогу у т. зв. духоборачком покрету на Кавказу, у коме су главну улогу играли: вегетаријанство, спаљивање оружја и одрицање војне обавезе. Против учесника тога покрета држава је предузела најенергичније мере и најстрашнија гоњења, тако да је за кратко време било упропашћено неколико хиљада породица. Тим бедницима притекао је у помоћ Лав, који им одмах даде цео свој хонорар, добијен за нови роман „Васкрсење". Са тим новцем и новцем, добијеним са других страна, око 8000 упропашћених духобораца одселило се у Канаду.

Последњих година Толстој је писао политичке, философске, књижевне и економске студије. Због својих философских назора Св. Синод га је одлучио од цркве и то је био један од крупнијих догађаја у животу Л. Тостоја.

Сви главнији радови Толстога преведени су на српски. Нарочито је одличан превод његовог „Рата и мира" (превео М. Ђ. Глишић) који је изашао у Забавнику Српске Књижевне Задруге.

Срби родитељи,

шаљите своју ваљану децу у трговину и на занат.

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
Одговорни уредник: **Јанко Перић.**

ОГЛАСИ.

160 јутара најбоље сремске земље, некомасирано, са зградама, у **Адашевцима**, железничка станица: Шид, продајем уз повољне увјете отплаћивања. Адреса власника:

Ђорђе Ђурић

Мајур п. у. колодвор, Хрватска. 570 1-10

ЧУДО ОД БУКВАРА.

Помоћу овога буквара, а за неколико недеља, научи лакоћом да чита и старо и младо. Ово је већ треће издање. Имам 1000 захвалница. Ко ми пошаље 55 потура са поштанском упутницом, тај одмах добија буквар са плаћеном поштарином.
ULMA (Temes megye).

Љубомир Јовановић
575 1-30 школски управитељ и учитељ.

„АПОЛО“-БИОСКОП

поред **Речејијева** хотела,
састајалиште српске отмене публике.
Кинематографске новине и остале приспеле новости.
Почетак у пет сахата у вече, свршетак у једанаест сахата. 507 37-

Хотел „БЕЛА ЛАЂА“

ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,

модерно са свима удобностима уређен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.

Точи прастаро Urquell ПИЛЗАНСКО ПИВО. 232 84-150

ПОЗИВ
на ванредну славну скупштину
„ПРВЕ СЕНТОМАШКЕ ШТЕДИОНИЦЕ Д. Д.“,

која ће се услед судске одлуке 17151|P 1910., 18. децембра 1910. год. у 3 сахата после подне у штедионичким просторијама одржати.

ДНЕВНИ РЕД:

1. Избор три члана за оверовљење присутних деоничара.
2. Извештај управе о накнадној уплати деоничара и предлог ради повишења деоничарске главнице из резервног фонда.
3. Измена штатута §. 4., 5. и 40.
4. Евентуални предлози.
5. Избор 3 деоничара за оверовљење скупштинског записника.

У Сентомашу, 21. новембра 1910.

УПРАВА
ПРВЕ СЕНТОМАШКЕ ШТЕДИОНИЦЕ Д. Д.

MEGHIVÓ

a „Szenttamási első takarékpéztár r. t.“

folyó évi deczember hó 18-án délután 3 órakor, 17151|P 1910. számú törvényszéki végzés értelmében az intézet helyiségében megtartandó

rendkivüli közgyülésre.

TÁRGYSOROZAT:

1. Három tagnak megválasztása a jelenlevő részvényesek hitelesitésére.
2. Az igazgatóság jelentése a részvényesek utólagos befizetéséről és betérjesztése a részvénytőke felemelése tárgyában a tartalékalapból.
3. Az alapszabály 4. 5. és 40.-ik §§-ai módositása.
4. Esetleges inditványok.
5. Három tagnak megválasztása a jegyzökönyv hitelesitésére.

Szenttamás, 1910. november 21.-én

Szenttamási első takarékpénztár r. t.
igazgatósága

ПОЗИВ
НА УПИС ДЕОНИЦА
„Српске Штедионице д. д. у Темишвару“.

Потписани оснивачи одлучили су, да оснују Штедионицу, деоничарско друштво у Темишвару, као средишту привредног живота у јужним крајевима наше отаџбине, са основном главницом од

К 600.000,

која се дели на 3000 деоница по К 200, које гласе на име.

Друштво се оснива на неодређено време.

Код уписивања има се осим по К 2 по деоници за оснивачке трошкове још 10%, а до 31. децембра п. н. о. г. још 30%, од номиналне вредности деонице уплатити. Остале уплате одредиће управа основаног деоничарског друштва.

Основна главница може се закључком скупштинским повисити издавањем нових деоница.

Рок уписивања је 31. децембар п. н. 1910.

Задатак је том заводу, да у свом кругу рада унапређује штедњу и ограничава јалово трошење, које не производи, прикупљањем капитала, који доноси приплода, и поред тога стоји у служби организоване народне привреде. У тој служби смер је том заводу, да потпомаже разумну примену капитала солидним зајмом и посредовањем у разним пословима промета, као: купа, продаје и размене, а све у тежњи, да унапреди рад и производњу, поглавито код пољске привреде, трговине и индустрије, и да отвори нове изворе за народно благостање, а сузбије лакомислено задуживање и зеленашке злоупотребе.

Позивају се за то сви пријатељи народне привреде и народа, да горњи потхват потпомогну, колико могу.

Ко жели бележити деонице, може то учинити осим код оснивача Јована *Новаковића*, окр. протопрезвитера, и код *Филијале Мађарске Опће Кредитне Банке д. д. у Темишвару* (Magyar Általános Hitelbank fiókja Temesvár), још код *Српске Банке у Загребу*, код *Филијале Српске Банке у Будимпешти* (Szerb Bank r. t. budapesti fiókja Budapest, IV. Váczi utcza 34. szám) и код *Централнога Кредитнога Завода у Новом Саду*, ради чега има ближе упутство онде потражити.

Осим тога моћи ће се деонице бележити и код других новчаних завода и повереника, који буду одавде нарочито за то опуномоћени.

Сваки, који убележи деоницу, има то својеручно потписаном дописницом овамо пријавити на адресу *Јована Новаковића*. За уплаћени новац има деоничар, у колико га сам не преда на пошти, *изискати од онога, ко је новац примио, намиру или потврду уплатнога листа кр. уг. поштанске штедионице.*

У Темишвару, 20. октобра 1910.

ОСНИВАЧИ:

Јован Новаковић с. р.
окружни протопрезвитер у Темишвару Граду.

Владимир Матијевић с. р.
велетржац, председник Српске Банке д. д. у Загребу.

Евген Думча с. р.
поседник, градски начелник у миру у Сентандрији.

Шандор Будишин с. р.
велепоседник у Великој Кикинди.

Др. Геда Дунђерски с. р.
велепоседник и посланик у државном сабору у Новом Саду.

Емил Табаковић с. р.
архитекта у Араду.

Димитрије Т. Дима с. р.
поседник у Темишвару Јелисаветину Граду.

Ранко Славнић с. р.
поседник у Темишвару Граду.

Богољуб Павловић с. р.
трговац у Фењу.

Јоца Павловић с. р.
трговац и поседник у Темишвару Фрањину Граду (Мехали).

Лазар Дунђерски с. р.
велепоседник и велетржац у Бачком Сентомашу.

Иван Мучалов с. р.
велепоследник у Темишвару Јелисаветину Граду.

Лазар Лађевић с. р.
трговац, члан управног одбора Српске Банке д. д. у Загребу.

Ђорђе Дунђерски с. р.
велепоседник у Кулпину.

Др. Михајло Теодоровић с. р.
одветник у Темишвару Граду.

Др. Милош Каракашевић с. р.
лечник и поседник у Темишвару Фабрици.

Александар Ненадовић с. р.
трговац и поседник у Темишвару Фабрици.

Андрија Гавриловић с. р.
трговац и поседник у Темишвару Фрањину Граду (Мехали).

Милош Станковић с. р.
поседник у Јозепову.

Светолик Живковић с. р.
трговац у Темишвару Граду.

Гера Живановић с. р.
поседник у Дињашу.

ПАРФИМЕРИЈА
ИВАНА Ј. СТОЈКОВИЋА, НОВИ САД
Кошут Лајошева ул. бр. 25 у дворишту у фотогр. атељеру.

Главно заступство „KODAK“, фотографских апарата за г. г. аматере и хигијенских завоја. 250 170-

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браника«.
Штампарија деоничарског друштва »Браника«.